Adevărul despre transplantul de organe (II). Opinii teologice.

Vom sublinia câteva scurte opinii teologice privitoare la această temă.

Privitor la transplanturi, a avut și continuă să aibă loc o amplă dezbatere mai ales în spațiul bisericesc, deoarece ele dau naștere la diverse dileme etice și teologice. Tezele fundamentele în cadrul acestei ample dezbateri la zi sunt următoarele:

1. **Biserica Ortodoxă nu refuză știința, nici nu intră în contradicție cu ea, cu condiția ca rezultatele cercetărilor să se dovedească a fi spre binele omului și însăși știința să pună hotare cercetării irațională care dăunează omului**. De altfel, **altul este țelul Bisericii și altul al științei.** Știința nu va putea nicicând să se substituie Bisericii și teologiei acesteia. Transplanturile de organe ajută la prelungirea vieții omului și la creșterea așa-numitei calități a vieții sale biologice.

Desigur, însă, Biserica are dreptul de a nu primi unele realizări ale cercetărilor științifice care intră în contradicție cu teologia ei, tot astfel cum, la rândul său, creștinul are libertatea de a nu se folosi de orice realizare a științei. Dacă acesta are libertatea-liberul arbitru de a refuza să se supună voii lui Dumnezeu, cu mult mai mult are libertatea de a nu primi, la nivel personal, realizările științei.

2. Antropologia ortodoxă, potrivit tradiției patristice, vorbește despre faptul că sufletul – care este rațional și inteligibil-noetic – ca substanță-esență lucrează în inimă, considerată nu ca un vas care îl cuprinde, ci ca organ, iar energia-lucrarea sufletului se află în creier și în tot trupul[1] și lucrează sau se arată o dată cu dezvoltarea trupului, potrivit cuvântului Sfântului Ioan Sinaitul. *„Tot atât de mult lucrează sufletul atunci (în momentul zămislirii pruncului – n. trad.), ca și trupul. Pe măsura creșterii trupului, își arată și sufletul lucrările lui”*[2].

Apoi, **sufletul nu este „ținut” pur și simplu în trup, ci acesta (sufletul) ține, menține, dă viață și unifică trupul, iar când un organ al trupului, din diverse motive, este bolnav sau nu funcționează, nu înseamnă că se pierde sau se fragmentează sufletul.**

De asemenea, în tradiția patristică se arată în chip limpede că dincolo de energia-lucrarea rațională a sufletului (rațiune-cuvânt), există și energia-lucrarea mentală-noetică a sufletului (minte-nous), iar **când energia rațională nu funcționează, deoarece nu există organul specific, așa cum se întâmplă la embrion, la copilul mic, la pruncii acefali și la persoanele cu moarte cerebrală, există însă și funcționează energia noetică a sufletului, ca și alte energii.** Conștiința și relația omului cu Dumnezeu nu sunt determinate numai de lucrarea rațională a sufletului, ci în special de lucrarea sa mentală-noetică[3].

Sfântul Ioan Damaschin, definind sufletul, scrie: *„Sufletul, așadar, este o substanță vie, simplă, necorporală, nevăzută prin natura ei de ochii trupești, rațională și inteligibilă, fără formă, deși folosește trupul ca organ și îi dă acestuia viață și creștere și simțire și naștere, fără să aibă altă minte în locul său, ci numai pe a sa proprie ca pe cea mai curată parte (căci precum este ochiul pentru trup, așa este mintea pentru suflet); este de sine stăpânitor, înzestrat cu voință și lucrător, schimbător, adică schimbător prin voință, deoarece este zidit, de vreme ce toate acestea le-a primit din fire prin lucrul Celui ce l-a făcut, prin care a primit ființarea și felul de a fi prin fire în acest chip”*[4].

După Sfântul Maxim Mărturisitorul, sufletul omului are trei puteri, adică hrănitoare, imaginativă-impulsivă, și rațională și înțelegătoare (noetică)[5].

Prin urmare**, momentul ieșirii sufletului din trup trebuie cercetat din perspectiva a ceea ce este sufletul, iar aceasta nu este scolasticism. De asemenea, ieșirea sufletului din trup se săvârșește prin voia lui Dumnezeu**, căci *„legătura cea prea-firească a unității (dintre suflet și trup) se desparte prin voia dumnezeiască și se desface tot omul”*[6].

Această concepție antropologică de factură creștin-ortodoxă nu este acceptată astăzi, în multe privințe, de știința medicală, dar noi, ortodocșii, nu putem să o trecem cu vederea sau să o respingem cu ușurință. Căci, dacă facem aceasta, atunci se deschid porți spre a primi și ideea că embrionul primelor 14 zile de la zămislire nu are suflet, deoarece știința medicală susține că încă nu s-au diferențiat celulele stem și nu au început să se contureze originile țesutului nervos, și deci embrionul nu are suflet. De asemenea, se vor deschide porți spre a primi ideea că nici cei aflați în stare de comă profundă și fără cunoștință nu au suflet.

3. Ca pe orice altă temă care îi stă înainte, tot astfel și **tema transplanturilor de organe, Biserica o abordează într-un mod pastoral**. Din această perspectivă, atât donatorul, cât și beneficiarul și echipa de medici care realizează transplantul sunt întâmpinați în mod pastoral. **Se cercetează, adică, de ce și cum este oferit transplantul, de ce și cum îl primește beneficiarul și de ce și cum acționează echipa de medici**.
4. **Din perspectiva teologică, se cercetează dacă organele transplantate sunt preluate de la donatori în viață sau de la așa-numiții „donatori cadaverici”**. Folosim termenul de „cadaveric” prin concesie, deoarece există o serioasă problematizare cu privire la acest moment al morții, așa cum am văzut anterior. **În esență, un om care a suferit așa-numita moarte cerebrală, nu este mort conform teologiei ortodoxe.** Așadar, **când o persoană donează unul din organele pereche, fără ca acest lucru să contribuie la propria-i moarte, această faptă poate fi considerată drept altruism, jertfă, dragoste. Când însă donarea organelor implică moartea donatorului, aceasta crează o serioasă îngrijorare**.
5. **Toată această problemă privitoare la transplanturile cadaverice se pune în legătură cu întrebarea ce reprezintă moartea cerebrală, dacă moartea cerebrală se identifică cu moartea biologică și când iese sufletul din trup**. Au fost exprimate mai multe opinii pe marginea acestui subiect. Din punctul de vedere al teologiei ortodoxe, există o problemă serioasă în afirmația că moartea cerebrală se identifică perfect cu moartea biologică. **Cât timp funcționează inima, chiar prin susținere mecanică a respirației, fiind prezente și alte funcții, înseamnă că încă se mai află viață în om, și prin urmare, există suflet.** Același lucru se întâmplă și în cazul embrionului în primele etape ale dezvoltării sale, când există viață și suflet, chiar dacă nu s-a format încă și nu funcționează creierul. **Așa-numita moarte cerebrală, așa cum s-a menționat anterior, este un fenomen generat pe cale medicală, rezultat al asistării respiratorii.** Și, deoarece moartea, potrivit învățăturii ortodoxe, reprezintă o taină, de aceea se contestă din punct de vedere filosofic și teologic stabilirea morții odată cu moartea cerebrală.
6. **Biserica acceptă transplantul de organe a căror prelevare nu contribuie la moartea donatorului.** Pentru celelalte cazuri este nevoie

de multă atenție și cercetare, pe baza criteriilor antropologice teologice și patristice. Problema oferirii organelor s-ar putea soluționa din perspectiva liberei și conștientei jertfe și dăruiri de sine, care se lucrează în cadrele creștine și se diferențiază de sinucidere și eutanasie, chiar dacă și aceasta este în ochi unora problematică, deoarece **caracterul donației după moarte *„se denaturează”*, fiindcă după moarte *„donația nu mai depinde de donator”*** (G. Mantzaridis).

Așadar, **pentru transplantul de organe este necesar** pe de-o parte **să se asigure consimțământul liber, scris, al donatorului, cât timp acesta este conștient, deoarece nu acceptăm așa-numitul „consimțământ prezumat”**[7], iar pe de altă parte va trebui să existe asigurarea că oferirea liberă organelor nu va deveni obiect de tranzacții comerciale din partea donatorului, a rudelor, a beneficiarilor, a personalului medical, a companiilor ș.a. Din nefericire, acest lucru nu se întâmplă. Mai trebuie menționat că și justețea consimțământului liber scris este contestată de diverse cercuri teologice și medicale.

7. Probabil **nu vom avea obiecții cu privire la folosirea „xenotransplanturilor”, cu condiția ca acestea să prezinte siguranță din punctul de vedere al științei medicale**, deoarece există temeri privind transmiterea de viruși de la animale la om și răsturnarea echilibrului existent în natură. **Biserica nu poate fi de acord, însă, cu eventuala creare de țesuturi pentru transplantare prin cultura de celule embrionare umane**, așa cum deja s-a menționat, deoarece în cursul tehnologiei de obținere a lor se distruge blastocistul (embrionul) – dat fiind că, potrivit teologiei ortodoxe, încă din clipa zămislirii există suflet în embrion. **Diferă cazul cercetării și întrebuințării celulelor stem ale adulților și celulele stem embrionare prelevate din cordonul ombilical**, cu condiția de a nu reprezenta rezultatul avortului și a nu deveni obiecte ale comercializării.
8. **Scopul mai profund al transplantului nu trebuie să fie simpla prelungire a vieții biologice, ci pocăința și tămăduirea omului, astfel încât prin curățire, luminare și îndumnezeire, omul să se unească pe veci cu Hristos. În afara acestei premise fundamentale, orice fel de transplant are caracter utilitarist și antropocentric și nu contribuie la mântuire. Nu este suficientă și corectă din punct**

de vedere teologic simpla prelungire a vieții pământești, ci depășirea morții prin participarea la taina Crucii și a Învierii lui Hristos.

[1] „Relația dintre suflet și trup constă în aceea că sufletul se află pretutindeni în trup, nelipsind din nici o parte a acestuia, în timp ce inima constituie sălașul sufletului, al centrului sufletului – nu ca vas, ci ca organ care călăuzește tot trupul” (Ierotheos Vlahos, *Psihoterapia ortodoxă*, Ed. Învierea, Timișoara, 1998, p. 129). (*N. Trad*.)

[2][2][2] Vezi *Scara*, Cuv. XXVI, nota 725, în ediția românească a *Filocalei*, vol. 9, ed. a doua, Ed. Humanitas, București, 2002, p. 330.

[3] Ierotheos Vlahos, *Psihoterapia Ortodoxă*, ed. a opta (gr.), 2004, Editura Mănăstirii Nașterea Maicii Domnului, p. 91.

[4] Sf. Ioan Damaschin, *Expunerea exactă a credinței ortodoxe*, Ed. Pournaras, Tesalonic, 1976, pp. 152-153.

[5] „Dintre puterile sufletești, una hrănește și susține creșterea, și alta este imaginativă și impulsivă, iar alta este rațională și intelectuală (noi am numi-o nu „intelectuală”, ci „înțelegătoare”, termen patristic care descrie lucrarea minții, distinctă de ce a rațiunii – n. trad.). De cea dintâi se împărtășesc plantele. Ființele nerationale, pe lângă acestea, se mai împărtășesc și de cea dea doua. Iar oamenii, pe lângă acestea două, și de a treia. Primele două puteri sunt supuse stricăciunii, a treia se dovedește nestricăcioasă și nemuritoare.” (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Filocalia*, vol. 2, Ed. Harisma, București, 1993, p. 109). (*N. trad*.).

[6] Ierotheos, Mitropolit de Nafpaktos, *Viața după moarte*, ed. a noua (gr.), Editura Mănăstirii Nașterea Maicii Domnului (Pelaghia), 2005, p. 35.

[7] Consimțământul (acordul) prezumat presupune că persoana care nu și-a exprimat în timpul vieții refuzul de a-și dona organele este în mod implicit de acord cu donarea. (N. trad.)

Mitropolit Ierotheos Vlahos, *Bioetică și Bioteologie*, edit. Christiana, trad. Ierom. Teofan Munteanu, București, 2013, p. 139-144.

Partajează asta: